

REALITĂȚI CULTURALE REFLECTATE ÎN FOAIA DIECEZANĂ DIN CARANSEBEȘ. 1900-1914

Maria Lădău

Cuvinte cheie: *Banat, activitatea culturală românească reflectată în Foaia Diecezană.*

Keywords: *Romanian cultural activity*

Cultura Banatului - remarca Lucian Blaga în anul 1926 - „este o cultură etnografică, populară și constituie „barocul etnografiei românești”¹. Ea se caracterizează prin produsele intelectuale și de civilizație ale românilor, sârbilor, germanilor, maghiarilor, evreilor, bulgarilor, slovacilor. În această zonă a țării creația culturală a fost inspirată de realitatea socială și nu invers.

Mozaicul demografic existent în zona Banatului a generat întrepătrunderea unor elemente și de ordin cultural ce va da naștere unei culturi particulare, unice în spațiul central și sud-est european.

Cultura a jucat un rol de seamă atât în formarea și afirmarea conștiinței naționale atât de necesare emancipării poporului român cât și în ridicarea gradului de civilizație al spațiului bănățean.

O contribuție de seamă la mișcarea culturală bănățeană și-au adus-o asociațiile create în orașe precum: Timișoara, Lugoj, Lipova, Caransebeș, Oravița și în zeci de localități rurale. Ele au imprimat un caracter de masă fenomenului cultural.

O altă componentă importantă a culturii bănățene a reprezentat-o mișcarea corală. Corurile bănățene au proliferat nu numai în mediul urban, ci mai ales, la sate.

Mișcarea teatrală a fost o altă componentă a culturii bănățene, care s-a dezvoltat îndeosebi în cadrul mișcării corale. Dar mișcarea teatrală bănățeană s-a extins și dincolo de marginile mișcării corale. Mișcarea teatrală a avut un lung și profund caracter de masă.

Reuniunile culturale românești au reprezentat prima formă de instituționalizare a corurilor și s-a produs în a doua jumătate a secolului al XIX lea. Reuniunile de cântări și cele de lectură au avut rolul unor instituții de cultură populară, pe care locuitorii Banatului le-au susținut cu o pilduitoare dăruire, transformându-le în adevărate forme de cultivare a limbii materne și educație națională.

Presă românească din Banat a contribuit la propagarea culturii către popor, prin prezentarea activităților reuniunilor culturale. Dintre aceste ziare ne-am oprit asupra publicației „*Foaia Diecezană*” din Caransebeș.

Orizontul cultural românesc zugrăvit de „*Foaia Diecezană*”, înscrie pe lângă activitatea școlară și bisericească cea a diverselor societăți de pe cuprinsul Eparhiei și al întregului teritoriu locuit de români². Constituite datorită unor necesități firești, acestea se remarcă prin puterea de atracție pe care o au în societate, prin nelipsitele momente de efuziune românească³. Articolele, ce redau aspecte din activitatea lor sunt, de obicei, scurte și se întâlnesc la rubrica „*Știri*” a publicației.

„Societatea română de cântări și muzică” din Caransebeș este una dintre acestea și se remarcă prin rolul ce îl avea în programul cultural al despărțământului Caransebeș al ASTREI, prin spectacolele ce le organizează

Articolul „Concertul Societății române de cântări și muzică din Caransebeș”⁴ anunță concertul ce are loc în fiecare an în Duminica Tomii în onoarea deputaților sinodali, care urmau să vină din cele mai îndepărtate locuri să se convingă despre mersul „afacerilor” bisericești, școlare și să dea „direcțiune” pentru viitor. Concertul „împreună” cu dans a avut loc în data de 8/21 aprilie 1901 și a fost un real succes. La concert a asistat P.S. S. D. Episcopul Nicolae Popea, P. C. S. D. Arhimandrit Filaret Musta și un public distins. Petrecerea cu dans a fost animată și a ținut până în zori de zi.

Articolul „Invitare”⁵ anunță pentru data de 31 decembrie 1901 în sala mare a hotelului Pomul Verde desfășurarea unui concert organizat de „Societatea română de cântări și muzică” din Caransebeș. Concertul a avut un real succes mai ales: „Puișorul”, apoi duetul „Păsărică trecătoare”, cântat de domnișoarele Maria și Silvia Stoiacovicu. După concert a urmat dans, care a ținut până în zori de zi.

„Societatea” anunța prin intermediul articolului „Invitare”⁶ pentru 5/18 aprilie 1909 în duminica Tomii, în sala hotelului Lichneckert „concert și reprezentațiune teatrală” urmată de dans:

1. Mureșan: „Brumălelel”, baladă, cor mixt solo de sopran și bariton.
2. Alaard: „Faust”, Fantasie de concert, executat de violină de d-șoara Silvia Iorga, acompaniată la pian de dl dr. Aurel Iorga.
3. Kiriac: „Morarul”, cor mixt.
4. Sequens: „Potpouri românești”, cor mixt.
5. Matilda Poni: „Un tutor”, comedie în două acte și un tablou. Persoanele: Redeanu: dl. Petru Florian, Dornescu: dl. Anastasiu Fileriu, Buzdugan: vechiu servitor Redeanu... acțiunea se petrece pe moșia lui Redeanu.
6. Verdi: „Trovatore”, actul II, scena țiganilor, cor mixt cu acompaniament.

Prețul biletelor de intrare costau între 1 și 3 coroane, în funcție de locurile ocupate.

Sub titlul „Concert” se relatează succesul spectacolului organizat de „Societatea” din Caransebeș în 11 noiembrie 1908: „seara la orele 8 ½ a avut loc concertul organizat de Societatea română de cântări și muzică în Caransebeș. Sala destul de spațioasă abia a mai putut cuprinde publicul ce venise din cele mai îndepărtate puncte ale diecezei”⁷. Concertul a început cu piesa populară „Ști tu mândro”, cor mixt, compoziție artistică a profesorului de muzică de la institutul diecezan din localitate, A. Sequens, care s-a bucurat de un succes deosebit de public. A urmat „Coasa” de I. Vidu. Următoarele puncte din program au fost: „Juminea parisiană”, cor mixt, „Puișorul” de dl. Costescu și „Nu-mi place; îmi place” de I. Vidu. Succesul deosebit al concertului s-a datorat și „neobositului president d-lui prim forestier, Petru Borțun și harnicului conducător dl. Achim Aleontie”. După concert „o horă mare și frumoasă a încheiat pe toți într-o drăgălașă cunună care la plăcutele acorduri ale muzicei se mișca lin și vesel. Jocul în decursul căruia veselie a fost la culme a ținut până în zori de ziuă când apoi toți s-au despărțit ducând cu sine suveniri plăcute”. Din câștigul realizat „Societatea de cântări și muzică” a hotărât să doneze suma de 120 coroane „Reuniunii învățătorilor” pentru a fi luată în șirul membrilor ei fondatori.

În 7 septembrie 1913 a avut loc adunarea generală anuală a Societății române de cântări și muzică din Caransebeș⁸. În raportul general al

„Comitetului” se arată: „societatea a reputerat în anul societar expirat frumoase succese”. Între acestea sunt amintite cântarea liturgiei de Muzicescu în catedrala din localitate, reprezentarea „Șezătoarei” de Tiberiu Brediceanu și „Sărbările împreunate cu vizita fraților din Craiova care vor rămâne neuitate pentru populația acestui ținut⁹. În același timp averea „Societății” a crescut la 5000 coroane iar numărul membrilor s-a mărit. Adunarea a votat comitetul „Societății” pentru anul următor, constituit din dr. Cornel Cornean, reales președinte și Ștefan Jianu ca secretar. Alături de aceștia au fost aleși George Borlovan, Cassar, Dimitrie Zgaverdea, controlor, Dimitrie Roșca, arhivar-econom și Ioan Popa Curescu, notar. Seara „s-a dat nou alesului president o serenadă, după care a urmat o animată convenire socială” la care Comitetul a fost sărbătorit cu toasturi însuflețite.

În articolul intitulat „Concert în Mehadia” Societatea română de cântări și muzică din Caransebeș anunță prin intermediul „Foi diecezane” că „ va aranja la Sf. Ilie, duminică în 2 august 1914 un concert în Mehadia”¹⁰. Spectacolul va avea loc în urma invitației pe care conducerea comunei Mehadia a făcut-o Societății. Din această invitație se remarcă aprecierea semnatarilor ei față de activitatea corului din Caransebeș, „care se străduiește a fi un propagator sincer al culturii, al moravurilor bune și al frumosului în pătura țărânimii noastre...ne îndeamnă a Vă pofti în satul nostru Mehadia, la căminul nostru, ca cu cântecele D-voastră să măriți solemnitatea serviciului divin și festivitățile populare care să vor aranja din prilejul Rugii la Sf. Ilie. Suntem modești aproape în toate referințele noastre, dar suntem dornici după cultură și lumină în proporții mari”¹¹.

În numărul următor al publicației se reamintește de faptul că la 20 iulie/2 august 1914 vor avea loc la Mehadia mari festivități religioase – culturale. Programul cuprindea: ședința festivă a agenturii „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” ce cuprindea disertații, cântece și distribuiri cu premii pentru costumele cu motive naționale, concertul artistic susținut de „Reuniunea română de cântări și muzică” din Caransebeș și petrecerea „poporală cu Călușer și Bătuță”¹².

Prezentarea operetei „Crai nou”¹³ în spectacolul „Societății” este amplu prezentat în „Foaia diezanană”. Prin acest spectacol s-a încercat aducerea unui omagiu și recunoștință aceluia „care ne-a îmbogățit în mod esențial literatura muzicală, culegând ntr-un mănunchi creațiile artistice ale sufletului poporului de rând”¹⁴. „Crai Nou” a fost reprezentat de două ori

și a avut un real succes. Artiștii au contribuit în mod special la reușita spectacolului. După fiecare spectacol avea loc dans până în zi. Dansurile și femeile îmbrăcate, aproximativ toate, în costume populare, „au dat petrecerii un adevărat caracter românesc”. Spectacolul a cuprins și alte piese muzicale între care se remarcă „Negruța” de I. Vidu, prezent la eveniment.

„Foaia diecezană” prezintă și activitatea altor societăți corale din cuprinsul Eparhiei. „Foaia diecezană” ține publicul la curent cu manifestările culturale din Banat.

Sub titlul „Astra”¹⁵ este prezentată adunarea generală a despărțământului Timișorii al „Asociației pentru literatură română și cultura poporului român”. Aceasta a avut loc în 6 mai 1901 în Buziaș și au fost prezenți la adunare numeroși intelectuali români și „mult popor”. Din discursul președintelui acestui despărțământ, E. Ungurianu, și din raportul Comitetului se vede că despărțământul Timișoarei este cel mai extins despărțământ al Astrei și cel mai activ.

În 17 iunie 1901 a avut loc „Adunarea generală a despărțământului Bocșa al Astrei”¹⁶, care s-a ținut în comuna Reșița Română.

„Reuniunea de cântări”¹⁷ a plugarilor din Hodoș a organizat cu ocazia hramului Sfintei biserici la 8/21 septembrie 1901, în curtea bisericii un concert „împreună” cu petrecere de joc. Acest concert a avut următorul program:

1. Podolean: „Imn de serbare” cor mixt.
2. I. Vidu: „Răsunset de la Crișana” cor mixt cu solo.
3. V. Alecsandri: „Odă ostașilor români”, poezie „declamată” de coristul Vasile Bărbos jun.
4. I. Vidu: „Andalusa” cor bărbătesc.
5. V. Alecsandri: „Hojda Murad” poezie „declamată” de coristul Iulian Blajovan jun.
6. I. Vidu: „Răsunsetul Ardealului” cor mixt cu solo.
7. G. Musicescu: „Stejarul și cornul”, cor mixt.
8. V. Alecsandri: „Peneș Curcanul” poezie „declamată” de coristul Vasilie Folțun.
9. I. Vidu: „Marșul lui Mihai eroul” cor mixt.

Sub titlul „Societatea de lectură Ioan Popasu”¹⁸ este prezentată constituirea acestei societăți a elevilor de la institutul teologic – pedagogic gr.or. rom. din Caransebeș în data de 7 octombrie 1901.

„Reuniunea română de lectură”¹⁹ din Caransebeș a convocat adunarea generală în zilele de 16-29 decembrie 1901, în cursul acesteia se vor prezenta: raportul comitetului, raportul casierului, se vor alege membrii comitetului, membrii comisiei de „revidarea socoților” și stabilirea bugetului pentru anul 1902.

„Reuniunea română de cântări”²⁰ din Foeni invită în data de 26 decembrie 1901 în sala cea mare a „ospătăriei Stöber”, la concert „împreună” cu teatru cu ocazia jubileului ei de 10 ani. Tot în 26 decembrie 1901 și „Reuniunea de cetire și cântări din Coștei” organizează în favoarea „fondului seu” un concert împreună cu teatru și petrecere de joc.

În articolul „Din Heredești ni se scrie” este prezentat concertul „împreună” cu teatru al „Reuniunii române” din Heredești. „Acest concert a fost aplaudat cu entuziasm, iar laudele se cuvin plugarului Dimitrie Duma, dirijorul acestui cor, care prin zel și dexteritate a adus corul herendiștenilor la o stare înfloritoare”²¹. Au fost recitate poeziile: *Vlăduțul mamei* și *Șoldan viteazul* și a fost pusă în scenă piesa: *Nunta țărănească*. Concertul a avut un real succes și prin sumele de bani pe care le-au donat anumite persoane.

În 13/26 februarie 1902 „Societatea de lectură Ioan Popasu” organizează o ședință publică în sala mare a hotelului Pomul Verde. Programul acestei întruniri a fost²²:

1. Măresce suflete al meu, de G. Musicescu, cor de bărbați.
2. Influența creștinismului asupra referințelor sociale, disertațiune de M. Gașpar.
3. Baladă pentru violină cu acompaniament de pian, de H. Vieuxtemps, executată de I. Andreescu.
4. Regina Ostrogoților, poezie de G. Coșbuc.
5. Șeua țiganului, anecdotă de speranță, predată de C. Petra.
6. Transcripție asupra cântecelor rusești, pentru flaut cu acompaniament de pian, aranjată de E. Köhler, executată de I. Ovesea.
7. Săraci cărările mele; Scii tu mândro, cântece populare, aranjate de A. Sequens, cor de bărbați.

Concert urmat de dans. A avut un real succes. Venitul strâns a fost de aproape de 400 coroane.

Sub titlul „Dare de seamă și mulțămire publică”²³ „Foaia Diecezană” prezintă mulțumirile aduse de către „Reuniunea de cetire și cântări din

Gavoșdia" celor care au participat la „concertul împreună cu petrecere de joc" din 2/15februarie 1902. Numeroase persoane participante la concert au donat sume importante de bani, de reținut este gestul notarului din Gavoșdia, Alex. Mureșan, care a donat reuniunii un dulap cu sticlă pentru cărțile bibliotecii, în valoare de 50 cor. și a completat biblioteca reuniunii cu numeroase cărți, în valoare de aproximativ 40 coroane. Cărți a mai donat și preotul Nic. Groza în valoare de 20-30 cor., iar administrația ziarului „Tribuna Poporului" urma să trimită timp de un an gratuit această gazetă.

„Foaia diecezană" prezintă invitarea „Corului vocal gr. or. român"²⁴ din Iladia la concert „împreună" cu teatru și joc ce urma să aibă loc în 24 februarie/9 martie 1902 în ospătăria lui Dumitru Corcan. Concertul era organizat în favoarea sfintei biserici gr. or. din localitate.

În articolul „Invitare"²⁵ corul gr. or. român „de nou" înființat din comuna Valeaboului anunță organizarea unui concert în 24 februarie / 9 martie 1902, în ospătăria economului Ion Dimcea. Iar veniturile obținute în urma acestui concert vor fi donate internatului pedagogic diecezan din Caransebeș.

În articolul intitulat „Concert"²⁶ este prezentată activitatea culturală a plugarilor români din Vasiova (cor bisericesc), care au organizat un concert în ziua de 2 martie 1902. Concertul a avut un real succes, atât moral cât și material. Dintre piesele prezentate s-au bucurat de aprecierea publicului în special: „Senin și furtună" și „Marșul economului".

O altă societate a cărei activitate culturală este prezentată în rândurile „Foi diecezane" este „Reuniunea română de cântări și muzică din Lugoj". Această reuniune împreună cu Ana Bobora, elevă la Conservatorul din București, „aranjează Concert sub dirigența d-lui Ion Vidu"²⁷. Programul concertului cuprindea:

1. I. Costescu: „În natură", cor mixt cu acompaniament de pian.
2. C.S. Säen: „Arie din Samson" și Dalila cântată la pian.
3. M. Eminescu: „Satira a 3 a" declamată de Dr. I. Căldărariu.
4. Tohmas: „Romanță" din Mignon, executată de Ana Bobora cu acompaniament de pian.
5. Mozart: „Arie" din „Nunta lui Figaro" executată de domnișoara Ana Bobora cu acompaniament de pian.
6. Schubert: „Scirées de Vienne".
7. La Scarlatescu: „Varațiuni asupra unei melodii românești", executată la pian de Liviu Tempea.

8. a. Tiberiu Brediceanu: „Spune mândră adevărat”.
b. Tache Popescu: „Du-te dor la badea-n sân” cântate de Ana Bobora cu acompaniament de pian.
9. C. Porumbescu: „Marșul actul I din Crai Nou”, cor mixt cu acompaniament de pian.

Acompaniamentele de pian au fost susținute de Maria Branisce.

În Bocșa-Montană a avut loc o mare sărbătoare, cu prilejul sfințirii steagului „Reuniunii române de cântări și muzică”²⁸, la care au participat alături de reuniunea din localitate și reuniunea de cântări și muzică din Reșița – Română și Ramna. Reuniunile s-au întâlnit la școala confesională din localitate. Acolo li s-a alăturat și „Corporațiunea industriașilor din Bocșa”. În articol se spune că steagul reuniunii a fost realizat în atelierele de broderie din Lyon. La eveniment a participat „mulțime de popor și oaspeți au umplut strada principală a orașelului nostru”. În piața mare a orașului protopresbiterul Mihai Gașpar, asistat de preoții Petru Vuc și Iosif Pascu a celebrat festivitatea, ocazie cu care a relevat însemnătatea cultivării doinei românești. A urmat împodobirea steagului și citirea telegramelor de felicitare. Seara reuniunile participante au organizat un concert reușit.

Reuniunile de cântări și muzică, contribuiau în mod substanțial la reușita serbărilor ASTREI.

„Foaia diecezană” arată că „Reuniunea română de cântări și muzică” din Caransebeș a fost, mereu alături de despărțământul Astrei din localitate. La acțiunea organizată de despărțământul Astrei în comuna Peștere, comitetul acestuia „a deschis dimpreună cu un cvartet dublu al Societății române de cântări și muzică din Caransebeș”²⁹. Au participat dr. Cornel Corneanu, președintele „Reuniunii” și vicepreședinte al despărțământului Astrei, Ștefan Jianu, Iuliu Vuia, dr. Virgil Budințian, Petru Liuba, Dimitrie Zgaverdea, Valeriu Meda, Dimitrie Rocșa, Petru Bancea, membri din comitetul Astrei și din „Reuniune”. Participarea ASTREI a însemnat „viață culturală nouă comunei Peștere” și salvarea școlii confesionale din localitate.

Societățile culturale pregăteau pe parcursul anului spectacole cu ocazia sărbătorilor religioase. În cadrul acestora o contribuție importantă revenea și formațiilor de teatru.

Societatea română de cântări și muzică din Caransebeș a pregătit un concert în seara de Sfântul Vasile în 31 decembrie 1909³⁰. La acest concert s-a prezentat și piesa „Soare cu ploaie”, care a fost urmată de dans.

Corul vocal din localitatea Bozovici a invitat pentru data de 26 decembrie 1909 la concert cu teatru și joc, care urma să aibă loc în sala mare a hotelului Almăjana. Programul spectacolului cuprindea³¹:

1. G. Dima: „O ce veste”, cor bărbătesc.
2. G. Dima: „Vivandiera”, cor bărbătesc.
3. G. Dima: „În zadar alerg pământul”, cor bărbătesc.
4. C. Porumbescu: „Marșul cântăreților”, cor bărbătesc.
5. Chiriac: „Morarul”, cor mixt.
6. I. Vidu: „Coasa”, cor mixt.
7. I. Vidu: „Lugojana”, cor mixt.
8. Teatru: „Slugă la doi stăpâni”, comedie în 2 acte de Zaharie Bârsean.

Societatea română de cântări și muzică din Caransebeș a organizat concert cu joc în duminica Tomii, 1/14 aprilie 1912, în hotelul Lichenker din Caransebeș. Și a avut următorul program³²:

1. G. Musicescu: „Marș ostășesc”, cor mixt.
2. Sochor: „Păsărica”, cor mixt.
3. Beriot: „Concertul al IX lea în a-mol”, executat de Florica Lințu.
4. Vidu: „Negruța”, cor mixt.
5. Verdi: „Actul I”, corul țigănesc din opera „Trovatore”.
6. Porumbescu: „Hora Dobrugei”, cor mixt.
7. Petrela: „Opera Ione”, cor mixt.

Operele „Trovatore” și „Ione” au fost acompaniate de pian.

La spectacol au participat personalitățile: episcopul Miron Cristea, vicarul Filaret Musta și protosinCELul Ioan Bădescu. Toți aceștia au contribuit cu sume importante pentru „Reuniune”, cu bani au mai contribuit: Banca populară cu 10 cor. , Aurel Moaca cu 7 cor. , dr. Labonțiu cu 6 cor.³³

„Fondul de teatru român” s-a afirmat pe terenul vieții artistice, împletindu-și eforturile cu celelalte societăți românești pentru înaintarea culturală³⁴. În anul 1908, acesta și-a ținut adunarea generală în orașul Oravița, fapt ce a produs o „mare veselie” populației Văii Carașului³⁵. Prima zi a serbărilor a început cu slujba religioasă în cadrul căreia răspunsurile liturgice le-au dat corul din Oravița, condus de dirijorul Iaroslav Lang. A urmat în pavilionul „Grădina de tir” prima ședință la care au fost prezenți comitetul Fondului de teatru român, în frunte cu Vasile Goldiș, prefectul Iuliu Bauer ca reprezentant al autorităților și mulți ziarști.

Cuvântul de deschidere l-a avut Vasile Goldiș, care a spus că „ideea unui teatru românesc a avut-o acum 37 de ani un tânăr plin de iubire pentru neam, Iosif Vulcan, care toată viața a luptat pentru realizarea ideii mărețe”, „care e încă o armă puternică în lupta pentru cultură, care e tot așa de lipsă unui popor ca apa peștilor și aerul paserilor”³⁶. Dr. P. Corneanu a salutat societatea din partea Astrei. Festivitățile au continuat cu petrecerea populară, unde s-au desfășurat jocuri vechi bănățenești. Adunarea Societății pentru fondul de teatru român, a strâns suma de 7000 cor. și s-a încheiat cu un emoționant discurs în care s-a pledat pentru dezvoltarea teatrului românesc.

„Societatea pentru fondul de teatru român” a anunțat turneul pe care cea mai mare artistă dramatică română, Agatha Bărescu-Radovici, cunoscută în întreaga Europă, îl va susține cu o trupă specială în mai multe orașe³⁷. Turneul urma să înceapă în Brașov unde vor fi date mai multe reprezentații, urmat de Sibiu, Făgăraș, Blaj, Abrud, Orăștie, Hațeg, Lipova, Arad, Lugoj, Caransebeș și Oravița. Este „de datorința noastră să dăm tot sprijinul nostru acestei mari artiste, care ne onorează neamul”³⁸. Se cere filialelor „Societății fondului de teatru”, frunțașilor din localități, intelectualilor, să pregătească terenul pentru succesul reprezentațiilor trupei de teatru; să se facă propagandă în oraș, dar și în împrejurimi „pentru ca să alerge cu toții, ca să-și nobileze sufletele și să-și încălzească inimile la izvorul fermecător al artei dramatice în graiul național și să-și dea tributul de recunoștință și admirație către marea artistă a neamului nostru”³⁹.

În „Foaia diecezană” apar informații și despre activitatea filialelor „Fondului de teatru român”. Sub titlul „Teatru român în Făget”⁴⁰ se anunță spectacolul organizat de filiala locală a Fondului de teatru, care va cuprinde piesele: „Curiozitatea femeiască” și „O petițiune”. Toți românii din jurul Făgetului ar trebui să contribuie la „reușita atât morală cât și materială a acestui, lăudabil, început” - se spune în articol.

În viața culturală a Caransebeșului, alături de Societatea română de cântări și muzică se impun prin activități artistice: Societatea de lectură Ioan Popasu, Societatea femeilor române și Casina română⁴¹.

Societatea de lectură a elevilor de la Institutul teologic-pedagogic din Caransebeș a organizat - cu ocazia unor evenimente aniversare din istoria poporului român sau pentru a comemora personalitățile neamului - spectacole pregătite cu multă seriozitate și străduință.

În 2 decembrie 1912 a fost comemorat „marele Șaguna”⁴². Cu această ocazie intelectualii din Caransebeș prezenți la festivitate și-au dat seama că tinerii care au organizat spectacolul sunt în acord cu nevoile neamului și luptă cu toată energia lor pentru dezvoltarea culturii românești. Serata, la care a participat un public numeros, a început cu un cuvânt de deschidere în care s-au evocat principalele momente din activitatea bisericească și politică a mitropolitului Șaguna. A urmat corul tinerilor care, sub conducerea profesorului Sequens a cântat „Mormântul marelui Andrei” de D. Cunțan. Elevul Sopon a citit disertația „Andrei Baron de Șaguna”. Următoarele puncte din program au fost: „O arie din opera Freischutz” de Weber, cântată la violină de elevii Andrițoiu, Răduțiu și Miloia; declamațiunea, „Oltul” de O. Goga și „Doina”, „D-ar fi trăznit Dumnezeu”. Doina „Jelui-m-aș și n-am cui” a fost cântată la dorința expresă a publicului⁴³. Ultimele două puncte din program au fost „Odă ostașilor români” de Vasile Alecsandri, declamată de clericul P. Bohariu și corul „Psalm 149” cântat de corul Societății. Această manifestare a lăsat o impresie puternică publicului participant.

Pentru a avea manifestări artistice reușite societățile culturale din oraș își dădeau concursul.

Astfel, aflăm că în sala Societății de cântări și muzică în ziua de 27 februarie /12 martie 1911 va avea loc o interesantă manifestare artistică⁴⁴. „Programul spectacolului cuprindea:

1. „Motto” executat de corul „Reuniunii de cântări”.
2. „Cuvânt de inaugurare” rostit de dr. Cornel Cornean, secretar consistorial.
3. „Hora nouă” de M. Suțu, executată de corul „Reuniunii de cântări”.
4. „Mihai Eminescu”, conferință susținută de Iuliu Vuia.
5. „Despărțirea” poezie de M. Eminescu, declamată de C. Buracu, cleric.
6. „Elegie” executată la vioară de Florica Lințu, cu aranjament la pian de Victoria Sciopan.
7. „Pe al nostru steag” de C. Porumbescu executat de corul „Reuniunii de cântări” sub conducerea lui Achim Alionte⁴⁵.

În finalul articolului comitetul organizator anunță intrarea la spectacol ca fiind liberă.

În numărul următor, „Foaia diecezană”, anunță o nouă șezătoare literară, ce va avea loc tot în localul „Reuniunii de cântări” duminică în 6/19 martie 1911⁴⁶.

Programul a fost următorul⁴⁷:

1. Ion Costescu „Doina” cor bărbătesc, executat de corul tinerimei de la institutul teologic – pedagogic.
2. Vasile Alecsandri, conferință de Cornel Corneanu, secretar consistorial.
3. Vasile Alecsandri „Surugiul” piesă declamată de Mihuți Jigoria, cleric.
4. Alard op. 37 „Trovatore” operă de Verdi. Fantezie pentru violină cântată de Silvia Iorga, acompaniată la pian de dr. Aurel Iorga.
5. Vasile Alecsandri „Brâncoveanul Costantin” poezie declamată de Ioan Alexandrescu, cleric.
6. Benicke „Coroana cufundată”, cor bărbătesc, executată de corul tinerimei de la institutul teologic-pedagogic.

A treia șezătoare literară va avea loc în sala „Societății române de cântări” la 13/26 martie 1911 ⁴⁸. Programul acestei festivități a fost următorul:

1. N. Stefu „Hora nouă”, cor bărbătesc, executat de corul Reuniunii de cântări sub dirigența lui Achim Alionte.
2. „Italia”, conferință de Ștefan Jianu referent școlar.
3. I. Popoviciu „Mama”, poezie declamată de George Frățilă, cleric.
4. Raft „Polka de la Reine”.
5. Muzică românească , executată la pian de Florica Barbu.
6. Dr. G. Gâdea „La tiatăr”, poezie declamată de Pavel Popa, cleric.
7. I. Costescu „Puișorul”, cor mixt executat de corul „Reuniunii de cântări”.

În același număr al „Foi diecezane”, într-un articol semnat „Correspondentul”, este prezentat succesul de care s-a bucurat prima șezătoare literară în Caransebeș: „de un timp încoace pare a se ivi zorile unor zile mai senine și mai prielnice intereselor de propășire culturală și în Caransebeș. Instituțiunile culturale sunt chemate la o nouă viață prin însuflețire și energia unor agili membri ai ei... sala era așa de plină, încât cei mai târziu sosiți trebuiau să stea pe coridor”⁴⁹. Dr. Cornel Corneanu, în discursul său a accentuat menirea culturală a acestor șezători precum și

„aspirațiunile culturii naționale, de a ne crea și susține o cultură proprie națională”. Foarte interesantă a fost conferința lui Iuliu Vuia despre poetul Mihai Eminescu, arătându-ne „o icoană vie a acțiunii celui mai genial poet”. Corespondentul încheie articolul cu cuvintele: „Deie cerul ca și aceste modeste prestațiuni culturale să contribuie la educația culturală, morală și socială a societății și să închege rândurile societății românești”.

Șezătoarea literară ce a avut în centrul atenției activitatea poetului Vasile Alecsandri, a avut la rândul ei un succes peste așteptări⁵⁰. S-au întrunit aproape 400 intelectuali, „măeștri” și țărani. Între aceștia se aflau: episcopul Miron Cristea și vicarul Filaret Musta. „Dedicată fiind această șezătoare amintirii laureatului poet de la Mircești, dl. secretar consistorial, dr. Cornel Corneanu ne-a procurat unele momente de adevărată mândrie națională prin interesanta și instructiva sa conferință despre Vasile Alecsandri. Acesta a revelat cele mai de seamă opere ale imortalului poet român”⁵¹. Au fost executate arii românești de către debutanți care au fost recompensați cu ropote de aplauze.

A avut loc o nouă șezătoare literară în localul „Reuniunii de cântări”⁵². Această întrunire a avut următorul program:

1. A. Sequens „Cântec haiducesc”, cor bărbătesc executat de tinerimea de la institutul teologic-pedagogic.
2. „Despre mișcarea noastră literară mai nouă”, conferință de Vasile Joichița, profesor.
3. V. Alecsandri, „Brâncoveanul Constantin” poezie declamată de Ion Alexandrescu.
4. Cetri din poesii originale și din liricii noștri de frunte, de Maria Popovici.
5. I. Mureșan, „Cimpoiul” executat la pian de Maria Dr. Lobonțiu.
6. I. Mureșan, „Mic purpuriu românesc”, duet executat la pian de Maria Dr. Lobonțiu și la vioară de Silvia Iorga.
7. I. Vidu, „Vraja”, cor bărbătesc executat de corul seminarial.

„Corespondentul” relatează că această a patra șezătoare va rămâne „veșnic întipărită în inimile noastre, căci s-a dat ocazia plăcută să putem auzi cuvinte dulci prin însuși unor poeți scriitori bănățeni cărora publicul asistent le-a adus din belșug prinosul recunoștințe prin aclamări cum rar ni s-a dat să auzim”⁵³. Corul tinerilor studenți de la Institutul teologic-pedagogic, condus de profesor Sequen a executat piesele: „Cântec

haiducesc" și „Vraja”. Profesorul Joichița a prezentat cu multă competență „mișcarea literară modernă a ultimului deceniu”, prilej cu care a fost amintit numele lui Nicolae Iorga – iar „lumea a izbucnit în tunete de apluze”.

Șezătorile organizate de societățile culturale din Caransebeș au avut o importanță deosebită în viața românească. Mesajul lor, luminător de neam și în același timp profund patriotic, sensibiliza uneori până la lacrimi numerosul public participant la manifestațiile organizate⁵⁴. Piesele corale executate de Reuniunea de cântări și muzică sau formațiunea corală a Institutului teologic-pedagogic, disertațiile, poeziile, piesele de teatru realizau momente de înălțare sufletească. Și tematica economică a fost prezentată în cadrul șezătorilor literare. În prelegerea „Starea comeциului și a meseriilor la români”⁵⁵, Isidor Tatar „a pus degetul pe rănile națiunii”. Comerțul și industria noastră „tânjesc” pentru că, lipsește spiritul de întreprindere, nu voim a scruta mijloacele de existență moderne”. Ele vegetează și trebuie ridicată o clasă de mijloc cultă care să țină piept „lumii progresiste de azi”. Trebuie cucerite satele cu industria și comerțul național: „Noi prin noi și totul pentru națiune”.

„Societatea femeilor române” a însemnat prezență activă în viața Caransebeșului prin manifestațiile artistice pe care le realiza și prin preocuparea sa pentru înfrumusețarea cimitirului gr. or. român din Caransebeș⁵⁶.

În data de 7/20 ianuarie 1908, cu prilejul serbării Sf. Ioan „Societate femeilor române pentru înfrumusețarea cimitirului gr.or. român din Caransebeș” a organizat o petrecere, care a avut un real succes⁵⁷. Punctul forte al manifestării l-a reprezentat piesa teatrală „Vacanții”, comedie originală într-un act de Maria Băiculescu. După spectacol a urmat joc până în zori de zi.

„Societatea” s-a îngrijit prin președinta sa, Elena de Iacobici să publice „Monografia societății femeilor române pentru înfrumusețarea cimitirului gr.or. român din Caransebeș”⁵⁸. Această broșură, a fost scrisă pentru a comemora un sfert de veac de existență a „Societății”.

„Un pătrar de veac se încheie în acest an, de când o mână de femei din Caransebeș, lucrează pentru înfrumusețarea locului reposesați”⁵⁹ se relevă în articolul „Jubileul femeilor române”. Înainte cu 25 de ani locul unde dormeau somnul cel veșnic locuitorii Caransebeșului era părăsit și neîngrijit. „Societatea femeilor române pentru înfrumusețarea cimitirului

gr. or. român din Caransebeș” a fost adusă la viață de Elena de Iacobich, care a transformat cimitirul părăsit într-o grădină frumoasă, unde cei îndurerăți pot depune în liniște o lacrimă de iubire în amintirea celor dragi. În 21 mai /3 iunie 1908, în ziua de Constantin și Elena, după celebrarea liturghiei în biserica catedrală din localitate, cei prezenți s-au îndreptat cu litia la cimitir. După înconjurarea cimitirului s-a celebrat un parastas general în fața bisericii „Sf. Ioan”. Cântările liturghiei au fost cântate de corul improvizat dintre membrii ajutători ai societății sub conducerea lui Achim Alionte. Festivitatea s-a încheiat cu o cuvântare rostită de protosincerul Tr. Bădescu care a relevat însemnătatea sărbătorii și importanța activității „Societății femeilor române”.

O altă inițiativă a „Societății femeilor române” o reprezintă organizarea „Spitalului militar (diecezan)”⁶⁰ înființat prin eforturile președintei, Maria Romanu. Spitalul a fost aranjat la Institutul teologic-pedagogic, prevăzut cu 74 paturi. „Damele române” atât cele din oraș cât și cele din provincie au dat o mână de ajutor în felul acesta „Comitetul nostru întru alinarea și ușurarea suferințelor iubiților noștri răniți”. În acest timp „Societatea” s-a îngrijit de colectarea de bani și de lucruri necesare armatei și răniților⁶¹.

„Rar ni-e dat nouă să prăzuim existența unei instituții culturale de 40 de ani. Și mai rar ni s-a dat prilejul a vedea exploatate aceste momente educative de o deosebită importanță pentru educația noastră ca neam”⁶², scrie Iuliu Vuia în relatarea sa despre *Casina română* din Caransebeș. „După 40 de ani de existență”, Casina română deținea o avere de 4000 coroane, o bibliotecă bogată, un cabinet de lectură și un local. Pentru a comemora jubileului, Casina română a organizat o serată literară muzicală cu concursul a trei „mânuitori ai scrisului românesc și cu cel al reîntineritei reuniuni de cântări” din localitate. Intelectualii români din Caransebeș, spune dr. Cornel Corneanu în cuvântul de deschidere la festivitate, au înființat în 1872, sub ocrotirea episcopului Ioan Popasu „Casina română”, care a fost primul semn din „lanțul sublim al ideii naționale”. Primul punct al seratei a fost „Cheruvicul” și „Sfânt” de Muzicescu, executat de Societatea de cântări sub conducerea noului dirigent Nicolae Firu. Protopopul Mihail Gașpar a evocat figura lui Ioan Popoviciu-Bănățeanul, care după cum a spus însuși Maiorescu, „a fost unicul poet care de la moartea lui Eminescu a știut să cânte dragostea cu atâta căldură”. Se arată că neamul românesc l-a uitat pe acest „apostol al scrisului românesc”. Aurelia Tătaru a delectat publicul prin executarea cu măiestrie a

unor compoziții ale celebrului Porumbescu, iar Vasile Loichița, un iubitor de natură a încântat publicul prin citirea mai multor poezii. A urmat Florica Lințu care a executat la violină concertul 7 de Beriot și Gheorghe Gerda care prin poezia „Că tot Bănatu-i fruncia” a creat o dispoziție deosebită în sală. Chemat în repetate rânduri a delectat prin creațiile regretatului Victor Vlad de la Marina. După concert a urmat dansul. Între cei prezenți la jubileul Casinei române se remarcă episcopul Miron Cristea, vicarul Filaret Musta, Patrichie Drăgălina, Valeriu Branisce, notarul Duca care va citi despre sodarii aflați la Berlin, unde au înființat încă din 1907 „Societatea meseriașilor români din Berlin”⁶³. Semnatarul articolului, spune că asistența a fost delectată de corul condus de solistul Stanciu, cu compoziția „Pe-al nostru steag”. Librarul Radu Barcianu a înfățișat aspecte din viața și activitatea poetului Coșbuc. Sodarul lăcătuș, Muntiu a cântat mai multe doine în timp ce sodarul croitor Răcianu a amuzat ascultătorii cu doina parodie din popor după Eminescu de Brebenel. Alți meseriași s-au remarcat cu anecdote, cântece acompaniate de un anumit instrument muzical sau prin recitarea unor poezii. Învățătorul Sintion, cunoscut pianist și conducător de coruri a impresionat auditoriul prin expunerea privitoare la teoria muzicii și a mai multor arii executate la pian. În final, au fost distribuite participanților mai multe „cărțile folositoare”.

În gazeta „Foaia diecesană” au fost prezentate și activitățile altor reuniuni culturale din afara Banatului.

Reuniunea sodarilor români din Sibiu a organizat spectacole ce s-au bucurat de o mare audiență la public prin programul acestora. În ziua de 8/21 noiembrie 1908 – anunță „Foaia diecesană” – „Reuniunea” organizează un concert cu Motto-ul: „Uniți în cugete și-n simțiri”⁶⁴:

1. Două cântece pentru cor mixt, de Kiriac: Morariul și Domnul Isus Christos.
2. Două cântece pentru bariton, cu acompaniament de pian, executate de Eugen Papp: Ce te legeni codrule și Frunzuliță foi de fag.
3. Ce vii bade-o târzior, cor mixt, A. Bena.
4. Două cântări pentru sopran, executate de Eugenia Romanu: Jale și Te-am văzut cu ochii plânși.
5. Dorul meu, pentru cor mixt, de I. Mureșianu.
6. Două cântece pentru tenor executate de Stanciu: La mijloc de codru des de N. Ionescu și S-a dus amorul de E. Ceaicovschi.
7. Două cântece pentru cor mixt, de A. Bema: Inima și Pe deal.

După concert joc.

În Viena activa „Societatea academică social literară România Jună”⁶⁵. Aceasta s-a constituit pentru anul administrativ 1909/1910, având ca președinte pe Paulineu Burlă, Coriolan Babeș secretar și Nicolae Lavric bibliotecar. „Societatea” cuprinde două comisii: cea literară, condusă de Silviu Dragomir și de control, condusă de Iulian Crișan.

Societatea „Petru Maior” din Budapesta, scrie „Foaia diecezană” invită la serata literară-muzicală ce o va organiza cu concursul domnișoarei Delia Plopu, în ziua de duminică, 3 noiembrie 1912, la orele 8 seara în sala „Saskör” întru pomenirea lui Grigore Alexandrescu, drept prinos marelui poet, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui”⁶⁶. Programul a fost următorul:

1. Cor.
2. Gr. Alexandrescu, conferință de Vasile Stoica.
3. Arie; Doine cântate de d-ra Delia Plopu. Acompaniament la pian de dl. B. Hossu.
4. Gr. Alexandrescu, „Ucigașul fără voie”, declamație de Gheorghe Comșa.
5. Raff, „Cavatine”, „Fantesie”, cântate la vioară de S. Păscuțiu.
6. Tosti: „Non t'amo piu”; G. Dima: „Știi tu mândră ce ți-am spus” cântate de C. Olariu. Acompaniament la pian de Georghina Roșiu.
7. Gr. Alexandrescu: Fabule, cetite de Victor Vlad.
8. Cor.

În anul 1912 Societate „Petru Maior” din Budapesta a sărbătorit jubileul de 50 de ani al existenței sale. Festivitățile au avut loc în 8/21 aprilie și au continuat și în ziua următoare. „Slujba dumnezeiască a fost celebrată de episcopii Ioan Papp și Miron Cristea”⁶⁷.

Sub titlul „Sărbătorile din Bucovina”⁶⁸ „Foaia diecezană” relatează despre „Frumoasa țărișoară a fraților bucovinieni” ca loc a unei mari sărbători culturale a neamului românesc. S-a celebrat a 25 a aniversare a morții lui C. Porumbescu, la mormântul său de la Stupca, iar la Cernăuți a avut loc jubileul de 30 de ani de existență a Societății „Junimea”. Cele două mari reuniuni de cântări din Bucovina „Armonia” și „Ciprian Porumbescu” au cântat compozițiile „alcătuitorului muzicei românești” lângă mormântul restaurat și sfințit din nou. La Cernăuți a fost dezvelit portretul celui dintâi președinte al „Junimii”, profesorul și istoricul erudit de la București, D.

Onciul. Cu această ocazie „Junimea” a organizat o mare șezătoare literară. Seara următoare s-a jucat piesa de teatru „Zorile” a poetului Iosif. Următoarele zile s-au încheiat cu vizite la Putna și la alte locuri de glorie a trecutului românesc.

„Foaia diecezană” prin redactorii săi, urmărea cu atenție activitatea Astrei, mijlocind cititorilor contactul cu spiritul și inițiativele acestui important for cultural. Ea publică ample articole despre programul și manifestările culturale și politice ce aveau loc cu ocazia adunărilor sale generale, dar și articole de mai mică întindere, despre activitatea despărțămintelor acesteia, organizarea de cursuri pentru analfabeți, conferințe cu bănașenii, biblioteci populare sau acordarea unor premii.

Dacă activitatea comitetului central al Astrei este bine reflectată în gazetă, în schimb informațiile despre acțiunile despărțămintelor sunt puține. Despre activitatea despărțământului Lugoj al Astrei, aflăm că sub conducerea domnilor Ioan Groșorean, Ioan Vidu și Dimitrie Soceneanțu, s-a desfășurat în comuna Gruin, sâmbătă 8/21 septembrie 1912 o frumoasă activitate în care s-au prezentat „disertațiuni și prelegeri practice”, raportul despre „lucrarea despărțământului în anul expirat și votarea preliminarului pentru anul viitor, primirea de membri noi”⁶⁹.

Despărțământul Caransebeș al Astrei a trecut și prin perioade în care activitatea sa a lăsat mult de dorit. Articolul „Reconstituirea despărțământului Astrei la Caransebeș”⁷⁰ amintește totala inactivitate. Adunarea despărțământului a ales noul său comitet conducător alcătuit din protopopul Andrei Ghidiu, președinte, dr. C. Corneanu, vicepreședinte și prof. Ioan Orzescu, C. Călțun, I. Vuia, dr. D. Ciloca, Șt. Jianu, dr. G. Labrițiu membri. Încrederea în noul comitet s-a dovedit a fi îndreptățită. „Astra la Iaz”⁷¹, „Astra la Maciova”, „Astra la Valeaboului” sunt titluri care reflectă o activitate bogată a conducerii despărțământului Caransebeș al Astrei în perioada următoare.

La sărbătoarea „Constantin și Elena” în comuna Iaz a participat alături de comitetul despărțământului și corul mixt al „Societății române de cântări și muzică” din Caransebeș. Comuna a îmbrăcat straie de sărbătoare. După un „examen improvizat din cântarea bisericească și lumească” susținut de elevii școlii din comună a urmat slujba religioasă dumnezeiască oficiată de protopopul Ghidiu și preotul local, care a creat celor prezenți o impresie deosebită și prin puternicul cor al Caransebeșului.

Adunarea despărțământului s-a ținut în curtea bisericii unde erau prezenți vreo 300-400 oameni din Iaz și împrejurimi. Protopopul a deschis adunarea, relevând însemnătatea culturii, iar Dr. Corneanu a subliniat importanța societăților culturale, în special a Astrei. S-a remarcat corul din Caransebeș, care a susținut mai multe cântece între care, în final „Cântecul ginteii latine”. Școlarii au fost premiați cu cărți oferite de comitetul despărțământului. Cărți economice au primit și „plugarii adunați într-un număr atât de frumos”.

Astra și-a înființat o agenție a sa la Iaz, compusă din: preotul I. Popovici-președinte, învățător Micloși-notar, G. Amruș-casier și Al. Tigriș-controlor.

„Asociațiunea” prin despărțămintele sale, a îndrumat și coordonat activitatea culturală românească din Transilvania și Banat, impunându-se ca cel mai important for cultural.

„Foaia diecezană” a consemnat în rândurile sale cele mai importante evenimente din viața social-politică, economică și culturală a românilor bănățeni, concentrându-se asupra orașului Caransebeș, anunțând totodată cititorii despre acțiunile altor foruri culturale din celelalte provincii românești aflate sub stăpânire străină, în special din Transilvania.

Din articolele prezentate în „Foaia diecezană” se poate afirma că activitatea culturală a fost o lungă stăruință pentru afirmare națională, pentru păstrarea și cultivarea identității culturale.

Se poate observa că în Banat a avut loc o bogată activitate culturală, promovându-se astfel valorile naționale. Această mișcare culturală a fost realizată de reuniuni, societăți, asociații corale și teatrale.

Întreaga mișcare culturală din Banat a fost animată de ideea că de cultura ce o posedă atârnă conservarea individualității naționale. Culturalizarea maselor a fost înțeleasă ca o necesitate obiectivă a luptei naționale. Realizarea acestei sarcini a imprimat culturii bănățene o anumită specificitate, a determinat starea Banatului pe niște coordonate spirituale care nu se regăsesc în alte regiuni ale țării.

Dr. Liviu Lemeny afirma că „prin părțile Banatului s-a născut prima mișcare pentru cultivarea poporului român și a limbii sale, prin părțile acestea s-a înființat primul institut pedagogic, din care au purces apostolii învățători, cărora este a se mulțumii faptul că puțini țărani aflu în acest ținut, fie dintre cei mai bătrâni cari nu știu carte”⁷².

Cultura a jucat un rol de seamă atât în formarea și afirmarea conștiinței naționale atât de necesare emancipării poporului român cât și în ridicarea gradului de civilizație al spațiului bănățean.

Maria Lădău

Universitatea de Vest Timișoara
Facultatea de Litere, Teologie și Istorie
Bld. V. Pârvan, nr.4.

NOTE

1. L. Blaga , *Barocul etnografiei românești , în Banatul, Timișoara , I , 1926 , nr.1 p.3-4.*
2. I. Mățu , *Foaia Diecezană Caransebeș (1886-1918). Aspecte socio-culturale*, ed. Helicon, Timișoara 1999, p. 26.
3. *Ibidem.*
4. *Foaia Diecesană, Caransebeș, XVI, 1901, nr. 13, p. 6-7.*
5. *Ibidem*, nr. 51, p.7.
6. *Ibidem*, XXIV, 1909, nr. 13.
7. *Ibidem*, XXIII, 1908, nr. 42.
8. I. Mățu , *op. cit.*, p. 27.
9. *Foaia Diecezană, XXVIII, 1913, nr. 35, p. 2.*
10. *Ibidem*, XXIX, 1914, nr. 27, p. 5.
11. *Ibidem.*
12. *Ibidem*, nr. 28, p.4.
13. *Ibidem*, nr. 16, p.5.
14. *Ibidem.*
15. *Ibidem*, XVI, 1901, nr. 19, p. 5.
16. *Ibidem*, nr. 25.
17. *Ibidem*, nr. 36 .
18. *Ibidem*, nr. 42, p.6.
19. *Ibidem*, nr. 46, p. 6.
20. *Ibidem.*
21. *Ibidem*, XVII, 1902, nr. 2, p.8.
22. *Ibidem*, nr. 6, p. 4.
23. *Ibidem*, nr. 7, p.4.
24. *Ibidem*, nr. 7, p. 5.
25. *Ibidem.*
26. *Ibidem*, nr. 9, p.5.
27. *Ibidem* , XX, 1905, nr. 20.
28. *Ibidem*, XXIX, 1914, nr. 38, p. 10.
29. *Ibidem*, nr. 34, p. 3.

30. *Ibidem*, XXIX, 1909, nr. 52, p.10.
31. *Ibidem*.
32. *Ibidem*, XXVII, 1912, nr. 13, p. 10.
33. *Ibidem*, nr. 16 , p. 6.
34. I. Mățu , *op. cit.*, p. 32.
35. *Foia Diecezană*, XXIII, 1908, nr. 35, p. 5.
36. *Ibidem*.
37. *Ibidem*, nr. 47, p. 7.
38. *Ibidem*.
39. *Ibidem*.
40. *Ibidem*, XXVII, 1912, nr. 12, p.5.
41. I. Mățu , *op. cit.*, p. 33.
42. *Ibidem*, p. 34.
43. *Foia Diecezană*XXVII, 1912 nr. 50, p. 6.
44. I. Mățu , *op. cit.*, p. 34.
45. *Foia Diecezană*, XXVI, 1911, nr 9, p. 5.
46. I. Mățu , *op. cit.*, p.35.
47. *Foia Diecezană*, XXVI, 1911, nr. 9, p.5.
48. *Ibidem*, nr. 10, p. 9.
49. *Ibidem*, p.8.
50. I. Mățu , *op. cit.* , p.36.
51. *Foia Diecezană* XXVI, 1911, nr. 11, p.4.
52. *Ibidem*, p. 5.
53. *Ibidem*, nr. 13, p.3.
54. I. Mățu , *op. cit.* , p. 37.
55. *Foia Diecezană*, XXVI,1911, nr. 14, p. 5.
56. I. Mățu , *op. cit.*, p. 38.
57. *Foia Diecezană*, XXIII, 1908, nr. 3, p.5.
58. *Ibidem*, nr. 21, p. 5.
59. *Ibidem*, nr. 22, p.5.
60. *Ibidem*, XXIX, 1914, nr. 43, p.6.
61. I. Mățu , *op. cit.*, p. 39.
62. *Ibidem*, p. 39.
63. *Ibidem*, p.40.
64. *Foia Diecezană*, XXIII, 1908, nr. 46, p. 7.
65. *Ibidem*, XXIX, 1909, nr. 47, p. 6.
66. *Ibidem*, XXVII, 1912, nr. 43, p.7.
67. *Ibidem*, nr. 12, p.5.
68. *Ibidem*, XXII, 1908, nr. 23, p. 5.
69. *Ibidem*, XXVII, 1912 p. 2.
70. *Ibidem*, XXIX, 1914, nr. 20. p. 5.
71. *Ibidem*, nr. 22, p. 5.
72. *Ibidem*, XIX, 1904, nr. 37, p.2.

DES REALITEES CULTURELLES REFLETEES DANS FOAIA DIECEZANĂ DE CARANSEBEȘ. 1900-1914

(Résumé)

Foaia Diecezană a consemné, dans ses articles, les plus importantes événements de la vie sociale-politique, économique et culturelle des Roumains de Banat. L'accent se pose sur la ville de Caransebeș. La gazette contient en même temps des informations d'autres forum culturels qu'on rencontre dans les autres provinces roumaines qui se trouvaient sous domination étrangère, surtout en Transylvanie.

En lisant Foaia Diecezană on eut déduire que l'activité culturelle a été un long effort pour l'affirmation nationale, pour maintenir et cultiver l'identité culturelle.

Le mouvement culturel a été soutenu par des reunions, par de sociétés, par des associations chorales et théâtrales, c'est-ce qu'on apprit en lisant Foaia Diecezană.